

Стожок Л.Г.,

канд. екон. наук, здобувач,
кафедра управління персоналом та економіки праці
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
Stozhok@ukr.net

Стожок Л.Г.

канд. экон. наук, соискатель,
кафедра управления персоналом и экономики труда,
ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»

Stozhok L.G.

Ph.D., applicant,
Personnel Management and Labour Economics Department,
SHEI «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ В УКРАИНЕ

THE INSTITUTIONALIZATION OF SOCIAL INSURANCE IN UKRAINE

У статті досліджено сутність соціального захисту як інституту і як механізму системи соціальної політики держави з метою забезпечення конституційних прав людини. Акцентовано увагу на тому, що основним базовим інститутом соціального захисту саме економічно активного населення від впливу соціальних ризиків втрати доходів внаслідок повної або часткової втрати працездатності виступає соціальне страхування. Проаналізовано сутність інституту соціального страхування як механізму компенсації частини доходів у випадку настання соціальних ризиків.

В предлагаемой статье исследована сущность социальной защиты как института и как механизма системы социальной политики государства с целью обеспечения конституционных прав человека. Акцентировано внимание на том, что основным базовым институтом социальной защиты именно экономически активного населения от воздействия социальных рисков потери доходов из-за полной или частичной утраты трудоспособности выступает социальное страхование. Проанализировано сущность института социального страхования как механизма компенсации части доходов в случае наступления социальных рисков.

The main purpose of the article is to outline the essence of institutional components of social security of the population. It is defined the content of the concept of «social institution» and clarified its relationship with the concept of «social security institution» in the article. It's proved that social insurance as an institution of social protection is an independent socio-economic system which provides for the protection of the economically active population from social risks. Is improved a formulation of the concept of «social security institution» which is considered on the basis of insurance principles providing for compulsory redundancy of wages with its further use in the insurance case.

An practical significance of the obtained results consists in the possibility and suitability of research proposals for improving the operation of social insurance as an institution of

social protection of the population in order to protect the realization of social rights of the economically active population.

Thus, the basic institution of social protection are social insurance which is an independent socio-economic system which provides for the protection of the economically active population from social risks. In the social security system a social justice can be achieved by providing the relationship between constitutional rights and the realities of modern life, adherence to the insurance principle in order to the implementation of human rights in social and labor sphere.

The issue of the interrelationship between the institutions of social protection, social security and social insurance with the aim of enhancing measures to minimize social risks requires a scientific study in the future

Ключові слова. Соціальний захист, соціальний інститут, соціальне страхування, інститут соціального страхування, соціальні ризики.

Ключевые слова. Социальная защита, социальный институт, социальное страхование, институт социального страхования, социальные риски.

Key words. Social protection, social institute, social insurance, institution of social insurance, social risks.

Вступ. Період незалежності України – це період надзвичайно складних політичних, економічних і соціальних процесів. Масштабність кризи, що охопила Україну, вимагає формування нових наукових підходів щодо опанування інноваційних заходів забезпечення соціально-економічної стабільності розвитку країни. Саме держава, виходячи з конституційних принципів соціальної захищеності і справедливості, формує ефективну систему соціального захисту населення в цілому і кожного громадянина окремо. Разом з тим, перехід до ринкової соціально орієнтованої держави, основним завданням якої є забезпечення соціально-економічної стабільності, породив соціальну поляризацію суспільства: зростання відсотка осіб, які мають дохід нижче прожиткового рівня, зменшення відсотка середнього класу. Крім того, відсутність національної моделі соціального страхування лише посилило неспроможність держави забезпечувати належний рівень соціального захисту працездатного населення. Аналіз історичних аспектів розвитку системи соціального страхування засвідчує другорядність в системі соціального захисту, яка в радянські часи характеризувалася безкоштовною освітою, медициною і, найголовніше, повною зайнятістю. Теоретичні та практичні проблеми функціонування системи соціального страхування, що досліджуються зарубіжними та вітчизняними науковцями, є, з однієї сторони, різноплановими, а з іншої, – зводяться лише до конкретизації функціонування видів соціального страхування.

Питання стратегічного розвитку соціального страхування та формування національної моделі державного загальнообов'язкового соціального страхування розглядають вітчизняні науковці Лібанова Е.М., Новіков В.М., Курило І.О. [10], Макарова О.В. [6], Никифоренко В.Г. [18], Коваль О.П. [4], Мальований М.І. [7]. Удосконалення соціального захисту та розвитку соціальних інститутів є ключовим у наукових роботах Гнибіденка І.Ф. [2], Руженського М.М. [16]. Дослідження інституціональної складової соціального страхування мають місце в зарубіжних роботах Роїка В.Д. [15], Якушева Л.П. [22].

Слід констатувати, що, незважаючи на реформаторські зміни за період незалежності, питання створення життєздатної системи соціального страхування є актуальними і потребують нагальних рішень саме в напрямку законодавчого оформлення інституціональної бази функціонування системи соціального стра-

хування. Не менш важливим є не лише удосконалення законодавчої бази функціонування системи соціального страхування, а й дотримання виконання зазначених у них завдань, оскільки функціонуюча в Україні система соціального страхування зберігає риси соціального забезпечення. Крім того, неврахування демографічної політики, політики зайнятості і оплати праці при формуванні інституту соціального страхування лише посилило низьку ефективність національної системи соціального страхування.

Постановка завдання. Основним завданням статті є розкриття змістовності інституційних складових системи соціального страхування населення.

Результати дослідження. Сучасний етап розвитку України як незалежної соціально-демократичної держави характеризується нестабільністю та невизначеністю. Частина українців опинилася в умовах негативних проявів політичних, економічних і соціальних ризиків, що лише посилило дисбаланс у системі соціальної захищеності населення. Загальним принципом соціальної політики держави є надання всім громадянам рівних прав і гарантій у забезпеченні власного благополуччя. В Україні дане право закріплено Конституцією [5, с. 46] і передбачає не лише соціальний захист населення, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також при настанні старості, а й зміцнення продуктивності людського капіталу, забезпечення повної зайнятості. Відповідно, в контексті розуміння сутності соціальний захист необхідно розглядати як політику демократичної соціальної держави по забезпеченню конституційних прав людини незалежно від національності, статі, віку та місця проживання. Соціальний захист повинен функціонувати перш за все як механізм захисту порушення прав і свободи людини і становити собою сукупність соціально-економічних заходів захисту населення від впливу соціальних ризиків. Система соціального захисту населення в Україні, на думку багатьох науковців, повинна здебільшого охоплювати показники збереження життєво важливих соціальних складових розвитку держави.

Серед основних заходів соціального захисту ключове місце посідають соціальні послуги, які є основним інструментом боротьби з бідністю. Слід зазначити, що незважаючи на те, що в Україні діє розгалужена система соціальних послуг, характеризується вона низьким рівнем ефективності функціонування. На нашу думку, ефективніше було б використовувати соціальні послуги як інструмент реінтеграції осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах, оскільки діюча система соціального захисту не передбачає комплекс превентивних заходів. Водночас у програмах реформ, які відбуваються в Україні, стратегія розвитку соціального захисту відсутня, а новостворені нормативно-правові документи лише протирічять один одному.

Крім того, в українському законодавстві немає чіткого визначення поняття «соціальний захист». Дефініція «соціальний захист» законодавчо закріплена лише ст. 46 Конституції України, незважаючи на те, що висвітлюється дане поняття як у політологічному, правовому, економічному, так і в соціологічному ракурсі. Таким чином, політологічний український енциклопедичний словник визначає соціальний захист як систему заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального існування людини та підвищення рівня задоволення її соціальних потреб, якості життя [12, с. 625].

Юридична енциклопедія визначає соціальний захист населення як систему економічних, правових, організаційних та інших заходів держави по забезпеченню соціальних прав і гарантій громадян, дія якої спрямована на піклування держави та суспільства про громадян, яким потрібна допомога у зв'язку з віком, станом здоров'я, соціальним становищем, недостатнім забезпеченням засобами існування [9, с. 558].

Економічна енциклопедія характеризує соціальний захист як важливу функцію держави по забезпеченню основних соціальних прав людини на основі міжнародних і національних норм [20, с. 207].

Соціологічний ракурс висвітлює соціальний захист як систему заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального існування людини, підвищення рівня задоволення її соціальних потреб, якості життя [1, с. 263]. Відповідно, соціальний захист як інституціонально-функціональна система передбачає юридичні та економічні заходи щодо забезпечення основних соціальних прав людини та громадянина. Без перебільшення можна стверджувати, що соціальний захист можна розглядати як інститут і як механізм системи соціальної політики держави.

Більшість науковців, як свідчить аналіз поняття «соціальний захист», виокремлюють такі інституційні форми: соціальне страхування, соціальна допомога і соціальне забезпечення. На думку Ю.Д. Юрченка, основними складовими соціального захисту є соціальна допомога, що передбачає підвищення рівня споживання незаможних сімей шляхом зниження рівня споживання бідніших сімей через надання першим адресних допомог; соціальне страхування – захист громадян від настання соціальних ризиків шляхом участі в програмах соціального страхування, в яких страхові виплати тісно пов'язані зі страховими внесками; соціальна справедливість – матеріальну або фінансову компенсацію особам, які постраждали від непередбачуваних подій (природних і техногенних катастроф тощо) [1]. Крім того, науковець зазначає, що управління соціальним захистом населення має координуватися з урахуванням трьох головних напрямів: соціальна допомога, соціальне забезпечення, соціальні послуги.

На наш погляд, даний перелік не є остаточним і його можна розширювати з урахуванням класифікації соціальних ризиків, які формуються під впливом державної політики. Погоджуємося з позицією науковця В.Д. Роїка, який виокремлює п'ять інституційних форм соціального захисту: державна соціальна допомога особам, які через відсутність необхідної працездатності, місця роботи або джерел доходу не в змозі самостійно забезпечити своє матеріальне існування; державне соціальне забезпечення військовослужбовців, службовців органів внутрішніх справ, податкової поліції, державних службовців, а також ряду інших категорій громадян з урахуванням специфіки їх трудової діяльності по виконанню важливих функцій держави; обов'язкове соціальне страхування; добровільне соціальне страхування працівників від нещасних випадків, медичного і пенсійного забезпечення; соціальний захист працівників, який здійснюється роботодавцями: медична і оздоровча допомога, оплата житлових, транспортних, навчальних і культурних послуг [14].

Відповідно, у зв'язку з наявністю різноманітних форм соціального захисту можна стверджувати, що функціонуюча модель інституту соціального захисту становить собою багатофункціональну організаційну структуру. Таким чином,

реалізація основних завдань соціального захисту в Україні здійснюється соціально-економічними інститутами, які створюються державою з метою забезпечення соціальної безпеки, стабільності соціально-економічного розвитку країни.

Дослідження сутності соціального страхування як інституту соціального захисту населення доцільно здійснювати шляхом розкриття дефініції «соціальний інститут». У науковому середовищі дане поняття розглядається в соціальному, філософському, політичному та юридичному ракурсі. Відповідно, ряд науковців визначає соціальний інститут як «стійкий комплекс формальних і неформальних норм, принципів, установок, що регулюють різні сфери людської діяльності – економічну, політичну, духовну та соціальну» [17, с. 46]. В юридичному трактуванні поняття «соціальний інститут» означає сукупність юридичних норм, що регулюють соціально-правові відносини. Не менш важливе значення має філософське трактування соціального інституту [19, с. 209] як елементу соціальної структури, як форма організації та регулювання суспільного життя. Головним завданням соціальних інститутів є забезпечення соціальної стабільності розвитку. Залежно від сфери суспільних відносин виокремлюють політичні, економічні, соціально-культурні інститути та інститут сім'ї. Основою функціонування будь-якого соціального інституту є задоволення конкретних соціальних потреб у суспільстві.

На думку Р. Мертон, соціальні інститути виконують функції, які проявляються в задоволенні суспільних потреб у створенні і розподілі необхідних благ і ресурсів; у забезпеченні умов для інтеграції індивідуальних дій на основі формування і відтворення стійкої системи соціальних комунікацій; у здійсненні соціального контролю [8, с. 476].

Відзначаємо, що основним базовим інститутом соціального захисту саме економічно активного населення від впливу соціальних ризиків втрати доходів із-за повної або часткової втрати працездатності виступає соціальне страхування. На відміну від позиції автора статті, Н.О. Поляк [13] розглядає соціальне страхування як базовий інститут соціального забезпечення. На нашу думку, дане трактування є дискусійним оскільки, перш за все, запропоноване науковцем визначення сутності поняття соціального забезпечення економічно активного населення «як захист економічно активних осіб та їх сімей з метою забезпечення доступу до медичного обслуговування і збереження гарантованого рівня доходу в разі настання відповідних соціальних ризиків (безробіття, тимчасової непрацездатності, вагітності та пологів, догляду за дитиною, нещасного випадку на виробництві, професійного захворювання та ін.), що здійснюється у формі соціальних виплат і послуг, визначених на основі соціальних стандартів», частково включає функціональні складові соціального страхування, і крім того, порушує страховий принцип функціонування соціального страхування.

Виходячи з трактування сутності функціональної складової соціального страхування як інституту соціального захисту економічно активного населення від соціальних ризиків, можна стверджувати, що інститут соціального страхування виник у результаті поєднання принципів страхування, що передбачає формування механізму фінансового забезпечення реалізації соціальних функцій держави та соціального управління, що передбачає формування основних орієнтирів соціального розвитку держави. Отже, соціальне страхування як інститут соціального захисту населення є самостійною соціально-економічною систе-

мою, яка передбачає захист економічно активного населення від соціальних ризиків. На думку О.П. Ковалю, «соціальне страхування є основоположною категорією усієї системи соціального захисту» [4, 5]. І.О. Гуменюк визначає загальнообов'язкове державне соціальне страхування як підгалузь права соціального забезпечення, котра являє собою сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, що виникають під час соціального інтересів, пов'язаних із життям, здоров'ям, працездатністю, продуктивною зайнятістю застрахованих осіб [3, 8]. М.Г. Олієвська поняття «соціальне страхування найманих працівників» розглядає як сукупність правових, економічних та інституціональних відносин щодо захисту інтересів найманих працівників у разі настання страхових випадків (загальнообов'язкове) або передбачених договором страхування (добровільне) за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати роботодавцями та найманими працівниками у пропорційних розмірах страхових внесків та доходів від розміщення та використання цих коштів у інвестиційних проектах [11, 8].

Окремої уваги заслуговує вклад В. Д. Роїка який розглядає соціальне страхування як інститут соціального захисту з економічної, соціальної та фінансової позиції. Відповідно, з соціальної позиції соціальне страхування виступає як форма соціального захисту населення від соціальних ризиків. З економічної позиції – як інститут соціального захисту найманих працівників та членів їх сімей. З фінансової – як інститут, який забезпечує відповідність грошового еквівалента об'єму прав застрахованих осіб об'єму фінансових ресурсів [15, с. 13-14]. Незважаючи на існування багатогранності визначення поняття «соціальне страхування», основним ключовим аспектом функціонування системи соціального страхування є компенсація частини доходів у випадку настання соціальних ризиків.

Функціонування інституту соціального страхування передбачає обов'язкове резервування частини заробітної плати з подальшим її використання при настанні страхового випадку. Без перебільшення можна стверджувати, що працівник разом з роботодавцем протягом трудової діяльності формує власну систему захисту з метою мінімізації наслідків настання соціальних ризиків.

На нашу думку, сутнісне розуміння соціального страхування як інституту соціального захисту населення необхідно розглядати за змістом, що становить сукупність суб'єктів відносин у системі соціального страхування (організацій, установ, найманих працівників, держави, профспілок), за формою (сукупність законодавчо закріплених організаційних форм управління відносинами у системі соціального страхування) і за механізмом (сукупність заходів мінімізації соціальних ризиків: соціальні гарантії, соціальна підтримка, соціальна допомога, соціальні послуги, соціальні трансферти).

Висновки. Головним завданням соціально-демократичної держави є забезпечення конституційних прав людини шляхом реалізації функцій соціального захисту соціально-економічними інститутами, які створюються державою з метою забезпечення соціальної безпеки, стабільності соціально-економічного розвитку країни. Базовим інститутом соціального захисту населення є соціальне страхування, що становить собою самостійну соціально-економічну систему, яка передбачає захист економічно активного населення від соціальних ризиків.

Аналіз теоретичних складових системи соціального захисту населення засвідчує необхідність модернізації інституту соціального страхування саме в його функціональних проявах, яка повинна здійснюватися з урахуванням принципу соціальної справедливості з метою забезпечення життєдіяльності економічно активного населення, реалізації їх прав у сфері праці.

Враховуючи той факт, що ефективність національної системи соціального страхування залежить від державної політики, необхідно узгоджувати дії органів законодавчої і виконавчої влади шляхом розмежування функцій з метою забезпечення реалізації соціальних і трудових прав людини, а також налагодити зв'язок з демографічною політикою, політикою зайнятості і оплати праці. Крім того, високий рівень соціальної поляризації у суспільстві вимагає соціальної спрямованості проведених реформ, посилення соціальної відповідальності при реалізації покладених на державу соціальних функцій з метою підвищення рівня соціальної захищеності людей і забезпечення соціальної стабільності в державі.

Виходячи з визначення сутності соціального страхування як інституту соціального захисту економічно активного населення від соціальних ризиків, слід зазначити, що соціальної захищеності можна досягати шляхом забезпечення зв'язку між конституційними правами і сучасними реаліями життя людини, при дотриманні страхового принципу в реалізації прав людини в соціально-трудої сфері.

Література

1. Біленький Є.А., Дебой В.М., Козловець М.А., Котвицький А.А., Саух І.В., Федоренко В.О., Цибульський В.О., Жаловага В.О. Соціологія: словник термінів і понять / за заг. ред. Біленького Є.А. і Козловця М.А. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.
2. Гнибіденко І.Ф. Інвестування в соціально-трудої сфері: сучасний стан та перспективи розвитку / І. Ф. Гнибіденко // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 11. – С. 15–19.
3. Гуменюк І. О. Правові основи становлення соціального страхування в Україні: Автореферат дис... канд. юр. наук: 12.00.05 / Національний університет внутрішніх справ МВС України / І.О. Гуменюк – Х., 2001. – 19 с.
4. Коваль О.П. Модернізація системи соціального страхування в Україні. Аналіт. доп. / О.П. Коваль. – К.: НІСД, 2014. – 38 с.
5. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 22.01.2017
6. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: Монографія / О.В. Макарова; Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. — К., 2015. — 244 с.
7. Малеваный М.И. Финансовое обеспечение социальной защиты в Украине / М.И. Малеваный // Экономика и предпринимательство. – 2013 – №7. – С. 37–43.
8. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. / Р. Мертон – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 880с.
9. Нагребельний В.П. Соціальний захист / В.П. Нагребельний, Н.Б. Болотіна // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. Енцикл., 1998. – Т. 5 : П–С. – 2002. – 720 с.
10. Національна система загальнообов'язкового державного соціального страхування: сучасні проблеми та стратегія розвитку / Е.М. Лібанова [та ін.]; відп.ред. Е.М.

Лібанова, Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. – К., 2006. – 179 с.

11. Олієвська М.Г. Формування та розвиток національної системи соціального страхування найманих працівників: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.07 / Інститут регіональних досліджень НАН України / М.Г. Олієвська. – Львів, 2009. – 23 с.

12. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В.П. Горбатенко; за ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.

13. Поляк Н.О. Удосконалення системи соціального забезпечення економічно активного населення в Україні: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.07 / ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» / Н.О. Поляк. – К., 2014 – 20 с.

14. Роик В. Концептуальные основы формирования рыночной финансовой модели социального страхования для России / В. Роик // Государственная политика. – 2005. – № 4(22). – С. 8–16.

15. Роик В.Д. Социальное страхование в меняющемся мире. Каким будет выбор России? – Питер, 2013. – 352 с.

16. Руженський М.М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України: Монографія / М.М. Руженський. – К.: ППК ДСЗУ, 2013. – 318 с.

17. Словник соціологічних і політологічних термінів / [В. І. Астахова, В. І. Даниленко, А. І. Панов та ін. ; за заг. ред. В. І. Астахової, В. І. Даниленка, А. І. Панова]. – К. : Вид-во «Вища шк.», 1993. – 141 с.

18. Соціальна політика в Україні: реалії та перспективи оновлення: Монографія / За ред. В.Г. Никифоренка; МОН України. Одеський нац. економічний університет. – Одеса, 2015. – 363 с.

19. Филосовский энциклопедический словарь / гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. – М.: Сов.Энциклопедия, 1983. – 840 с.

20. Экономическая энциклопедия / под ред. Л.И. Абалкина; Ин-т экономики Российской академии наук. – М. : ОАО Изд-во «Экономика», 1999. – 1055 с.

21. Юрченко Ю.Д. Державне управління в сфері соціального захисту населення: теоретико-методологічні аспекти: Автореф. дис... канд. наук з держ. управл.: 25.00.01 / Національна академія державного управління при Президентіві України / Ю.Д. Юрченко – К., 2006 – 18 с.

22. Якушев Л.П. Экономические основы формирования многоукладной системы социальной защиты в России: Автореферат дис... д-ра екон. наук: 08.00.07 / Министерство труда и социального развития Российской Федерации Институт труда / Л.П. Якушев. – М., 2000. – 44 с.

References

1. Bilenkyi, Ye.A., Deboi, V.M., Kozlovets, M.A., and others (2006) *Sotsiologiya: slovnyk terminiv i poniat* [Sociology: a dictionary of terms and concepts]. Kiev: Kondor, Ukraine, 372 p.

2. Gnybidenko, I.F. (2015) “Investing in social and labor issues: current state and development prospects”, *Investment: practice and experience*, no.11, pp.15-19.

3. Gumenyuk, I.O. (2001) “Legal bases of formation of social insurance in Ukraine”, Ph.D. Thesis, Natsionalnii universytet vnutrishnikh sprav MVS Ukrainy, Kharkiv, Ukraine.

4. Koval, O.P. (2014) *Modernizatsia systemy sotsialnogo strakhuvannia v Ukraini* [Modernization of the social insurance system in Ukraine]. NISD, Kiev, Ukraine.

5. Konstytutsia Ukrainy vid 28.06.1996 no. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from 28.06.1996 no.254k/96-VR], Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (accessed 22 January 2017)

6. Makarova, O.V. (2015) Sotsialna polityka v Ukraini [Social policy in Ukraine]. Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen im. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy, Kiev, Ukraine.
7. Malevani, M.I. (2013) "Financial provision of social protection in Ukraine", *Economics and entrepreneurship*, no. 7, pp. 37-43
8. Merton, R. (2006) Sotsialnaia teoria i sotsialnaia struktura [Social theory and social structure], Moscow, Russia. 880p.
9. Nagrebelnii, V.P. and Bolotina, N.B. (2002) Sotsialnyi zakhyst [Social protection], Ukr. Enzykl, Kiev, Ukraine, 720p.
10. Libanova, E.M. and others (2006) Natsionalna systema zagalnooboviazkovogo derzhavnogo sotsialnogo strakhuvannia: suchasni problemy ta strategii rozvytku [National system of compulsory state social insurance: current problems and development strategy], Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy, Kiev, Ukraine. 179 p.
11. Oliievska, M.G. (2009) "Formation and development of the national system of social insurance of employees", Ph.D. Thesis, Instytut regionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy, Lviv, Ukraine, 23 p.
12. Politologichni entsyklopedichni slovnyk [Political encyclopedia], Kiev, 2004. 736 p.
13. Poliak, N.O. (2014) "Improving the system of social security of economically active population in Ukraine", Ph.D. Thesis, DVNZ Kyivskii natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Getmana, Kiev, Ukraine, 20 p.
14. Roik, V. (2005) "Conceptual foundations of the formation of the market financial model of social insurance for Russia", *Public policy*, no. 4(22), pp. 8-16.
15. Roik, V.D. (2013) Sotsialnoe strakhovanie v meniayuchemsia mire. Kakim budet vybor Rossii? [Social insurance in a changing world. What will be the choice of Russia?], St. Petersburg, Russia. 352 p.
16. Ruzhenskyi, M.M. (2013) Sotsialnyi zakhyst naseleння v umovakh formuvannia rynkovoї modeli ekonomiky Ukrainy [Social protection of the population in the conditions of formation of market model of economy of Ukraine], Kiev, Ukraine. 318 p.
17. Slovnyk sotsiologichnykh i politologichnykh terminiv [Dictionary of sociological and political terms], Kiev, 1993. 141 p.
18. Sotsialna polityka v Ukraini: realii ta perspektyvy onovlennia [Social policy in Ukraine: realities and prospects update], ed. Nikiforenko, VG (2015), Odeskii nats. ekonomichnyi universytet, Odesa, Ukraine, 363 p.
19. Filosivskii entsyklopedycheskii slovar [Philosophical encyclopedia], Moscow, Russia, 1983. 840 p.
20. Ekonomichetskaia entsyklopedia [Economic encyclopedia], Moscow: Institut ekonomiki Rossiiskoi akademii nauk, 1999. 1055 p.
21. Yurchenko, Yu.D. (2006) "State management in the sphere of social protection of the population: theoretical and methodological aspects", Ph.D. Thesis, Natsionalna akademiia derzhavnogo upravlinnia pry Presidentovi Ukrainy, Kiev, Ukraine. 18p.
22. Yakushev, L.P. (2000) "Economic bases of formation of a mixed social protection system in Russia", Ph.D. Thesis, Ministerstvo truda i sotsialnogo rasvitiia Rossiiskoi Federatsii Instytut truda, Moscow, Russia, 44 p.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2017 р.